

9. Державний комітет статистики України – www.ukrstat.gov.ua
10. Ukraine: Second Review Under the Stand-By Arrangement and Request for Modification of Performance Criteria—Staff Report; Press Release on the Executive Board Discussion. – International Monetary Fund, 2009. – www.imf.org
11. IMF Urges Ukraine To Stick With Recovery Policies. – IMFSurvey Magazine: Interview. – November, 4, 2009 – <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/INT110409A.htm>

12. Макроекономічний огляд (листопад 2010). – www.bank.gov.ua
13. Власюк О.С., Ямпольська І.Л. Зовнішня торгівля України: стан та прогноз. – К.: НІСД, 1998. – 63 с. – (Сер. «Наукові доповіді»; Вип. 49).
14. Розвиток зовнішньої торгівлі України та її економічна безпека / За ред. Андрійчука В.Г.: Монографія. – К.: НІСД, 1999. – 148 с. – (Сер. «Економічні стратегії»; Вип. 4).
15. Про стан платіжного балансу. II квартал 2010 року. – www.bank.gov.ua

А.В. ЦИГАНЮК,

к.е.н., зав сектором стратегічного планування та регулювання економіки НДЕІ

Методичні підходи щодо аналізу досягнення цілей стратегії розвитку економіки України

У статті відображаються методичні підходи щодо аналізу досягнення цілей Стратегії розвитку України в процесі розробки основного середньострокового програмного документу – Стратегічного плану. Наведено економічні та соціальні індикатори для оцінювання ефективності та результативності реалізації плану, на основі яких корегується економічна політика та визначаються напрями розвитку країни.

В статье отображены методические подходы к анализу достижения целей Стратегии развития Украины в процессе разработки основного среднесрочного программного документа – Стратегического плана. Приведены экономические и социальные индикаторы для оценки эффективности и результативности реализации плана, на основе которых корректируется экономическая политика и определяются направления развития страны.

In the article otobrazhens methodological approaches k analysis strategy for the development goals the achievements of Ukraine in the process of developing a basic software and document srednesrochnoho – strategic plan. Pryvedens Economic and sotsyalnye undykatori for assessing the effectiveness and impact of implementing a plan based on kotorih korrektyruetsya opredelyayutsya Economic policy and direction of the country.

Постановка проблеми. Досвід розвинених країн свідчить про неможливість довгострокового соціально-економічного розвитку виключно на основі ринкового саморегулювання. Збереження високих темпів зростання вітчизняної економіки в довготривалій перспективі потребує стратегічного узгодження економічних інтересів через підвищення взаємозгодженості та ефективності програмних документів. Формою реалізації зазначених інтересів є стратегічне планування, а критерієм її повноти виступає ефективність стратегічного планування.

Розвиток стратегічного планування історично поступається іншим альтернативним саморегульованому ринку формам довгострокової ув'язки економічних інтересів. Це зумовило затримку в науковому аналізі його закономірностей, що не сприяє прискоренню економічних перетворень в Україні. У наукових дослідженнях стратегічного планування превалює функціональний підхід, що не дозволяє виявити його внутрішню природу та взаємозв'язки з іншими економічними категоріями. Необхідною умовою адекватного впровадження стратегічного планування в практику є моніторинг досягнення цілей стратегії розвитку та потенціалу економіки України на основі аналізу економічних та соціальних індикаторів оцінювання результативності реалізації плану і корегування на їх основі державної економічної політики.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Окремі питання ефективності стратегічного планування в контексті комплексного аналізу проблем перехідної економіки знайшли відображення у працях сучасних українських та російських вчених – В. Беседіна, Б. Щукина, Л. Абалкіна, О. Балобанова, Є. Панченка, В. Радаєва та інших, а також авторів з далекого зарубіжжя – І. Ансофа, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Дж. Еванса Дж. Кейнса, Ф. Котлера, Р. Коуза, М. Мескона, Ф. Найта, Х. Ламперта, Л. Ерхарда, Дж. Робінсона, П. Самюельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, Дж. Хікса, О. Тоффлера та інших науковців, які вирішують ці проблеми в умовах розвинутого ринку.

Незважаючи на безперечні досягнення вітчизняної та зарубіжної економічної думки у дослідженні ефективності стратегічного планування, недостатньо розробленими залишаються питання методичного зв'язку планомірності та ефективності.

З огляду на вищезазначене **метою** даної **статті** є розроблення методичних підходів щодо аналізу досягнення цілей стратегії розвитку України в процесі розробки основного середньострокового програмного документу – Стратегічного плану.

Виклад основного матеріалу. Наявність у стратегії показників—індикаторів, на які вона, власне, націлена, дає можливість отримати завчасне попередження макроекономічних змін (позитивних чи негативних), своєчасно визначити ризики для економіки України, вдосконалити методологію аналізу поточних економічних тенденцій, структурних змін та їх кращої оцінки.

Аналіз досягнення цілей стратегії розвитку проводиться за допомогою побудованої матриці завдань та індикаторів, які слугують орієнтиром для розроблення відповідної політики.

Схематично проведення аналізу зображено на рис. 1.

При розробці стратегічного плану необхідно забезпечити отримання за ним необхідних статистичних і звітних даних. Отримання звітних даних за вибраними показниками є безперервним, забезпечується їх порівнянність за окремі періоди, а також із показниками, які використовуються у міжнародній практиці.

У процесі аналізу порівнюються планові та фактичні показники стратегічних цілей та індикаторів їх досягнення, тенденції та характеристика основних проблем соціально—економічного розвитку; пріоритетні напрями розвитку держави, основні завдання із зазначенням етапів їх виконання.

Залежно від побудови стратегії до аналізу залучаються:

1. Показники основних цілей і напрямів економічної політики.
2. Конкретні заходи щодо розвитку економіки та соціальної сфери.
3. Кінцеві показники соціально—економічного розвитку за плановий період.

Для аналізу передусім мають застосовуватися індикатори загального стану економіки. Крім них, враховуючи міжнародні стандарти, для аналізу рівня життя в Україні можуть бути застосовані такі показники і соціальні макропараметри (та їх похідні):

- індекс людського розвитку;
- індекс реального ВВП;
- ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності;
- валовий національний дохід на душу населення за паритетом купівельної спроможності;
- індекс споживчих цін;
- чисельність наявного населення;
- наявні доходи населення;
- витрати населення тощо.

Поряд із дослідженнями рівня життя має проводитися також аналіз рівня бідності в Україні з використанням таких показників, як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, реальна заробітна плата, грошові доходи і витрати населення, чисельність безробітних, зайнятих і економічно активного населення, та їх похідні. Порівняння фактичних даних із плановими показниками дозволить виявити тенденції та чинники, що впливають на економічне зростання та рівень життя громадян, які стають сьогодні основними атрибутами визначення загальних стратегічних напрямів суспільного розвитку.

Сталість розвитку економіки можна оцінювати за допомогою трьох груп індикаторів – економічних, соціальних та екологічних.

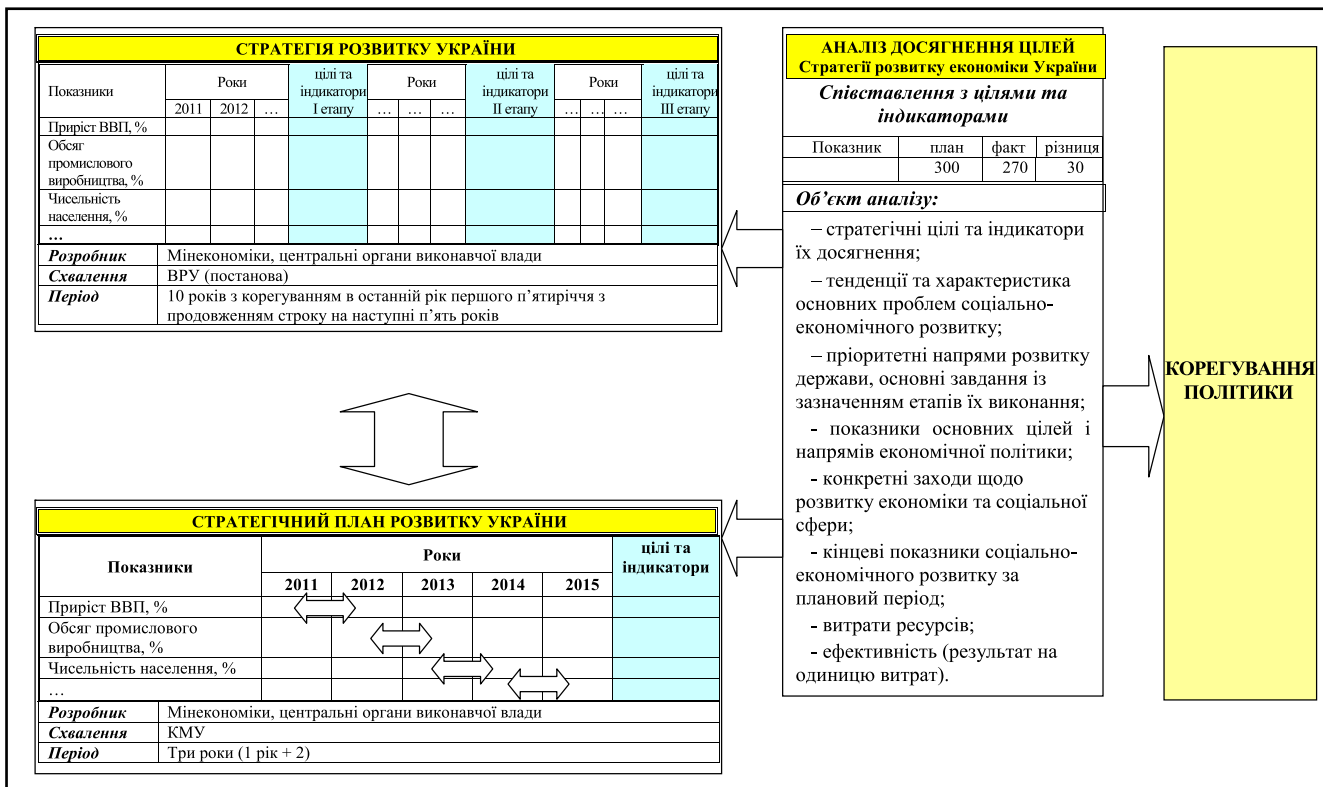

Рисунок 1. Схема аналізу досягнення цілей Стратегії розвитку України

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічні індикатори утворюють шість груп (рис. 2).

Ступінь впливу на сталість розвитку економіки реалізується через систему кількісних показників – індикаторів, які не незмінні в стратегії або змінюються в міру зрушень у соціально-економічному стані суспільства, пріоритетах його розвитку. Вони мають допомагати державним органам влади приймати управлінські рішення, що максимально впливають на процеси суспільного виробництва (макропропорції, галузеві структури виробництва, ціни тощо) з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

1. Виробничо-економічні – відображають узагальнені техніко-економічні результати і тенденції функціонування господарського комплексу, виявляють потенційні загрози в його галузях.

2. Структурні – відбивають структуру господарського комплексу, яка склалася в цілому та промисловості зокрема, що дозволяє оцінити спеціалізацію економіки, раціональність структури на макрорівні з позицій сталості економіки. Ці індикатори вказують на відхилення в макропропорціях господарського комплексу від стратегічних параметрів.

3. Інвестиційні – відображають рівень інвестиційної активності, що дає уяву про інтенсивність ділової та виробничої діяльності.

4. Фінансові – характеризують бюджетну забезпеченість населення, кредиторську заборгованість на одного працюючого, кількість сплачених податків, тобто відображають фінансову самостійність та сталість економіки.

5. Науково-технічного потенціалу – характеризують рівень сприйнятливості сфери виробництва до досягнень

науково-технічного прогресу, тенденції розвитку науково-технічного потенціалу, без якого неможливі прогрес та подальше функціонування економіки, а також інформують про загрозу відставання рівня розвитку виробництва від світових досягнень.

6. Зовнішньоекономічної діяльності – свідчать про рівень конкурентоспроможності продукції, характеризують раціональність структури експорту та імпорту, ефективність зовнішньоекономічних зв'язків.

Соціальні індикатори сталого розвитку мають визначати параметри соціальної дійсності, недотримання яких може перетворити потенційні загрози порушення соціальної рівноваги на реальні. Ці індикатори фіксують норми та завдають орієнтири соціального розвитку з точки зору забезпечення його сталого розвитку (розподіл доходів та видатків, їх зміни, міграція та стан ринку робочої сили, розвиток систем освіти, культури, охорони здоров'я).

Соціальні індикатори утворюють такі групи (рис. 3):

1. Життєвого рівня населення – характеризують номінальні та реальні доходи населення, рівень його добробуту.

2. Стану трудових ресурсів – свідчать про рівень зайнятості та безробіття населення, попит та пропозицію робочої сили на ринку праці.

3. Здоров'я населення – відображають рівень захворюваності населення, середню тривалість життя.

4. Демографічної ситуації – відбивають рівень природного репродукування населення, смертності, народжуваності, а також зовнішньої міграції.

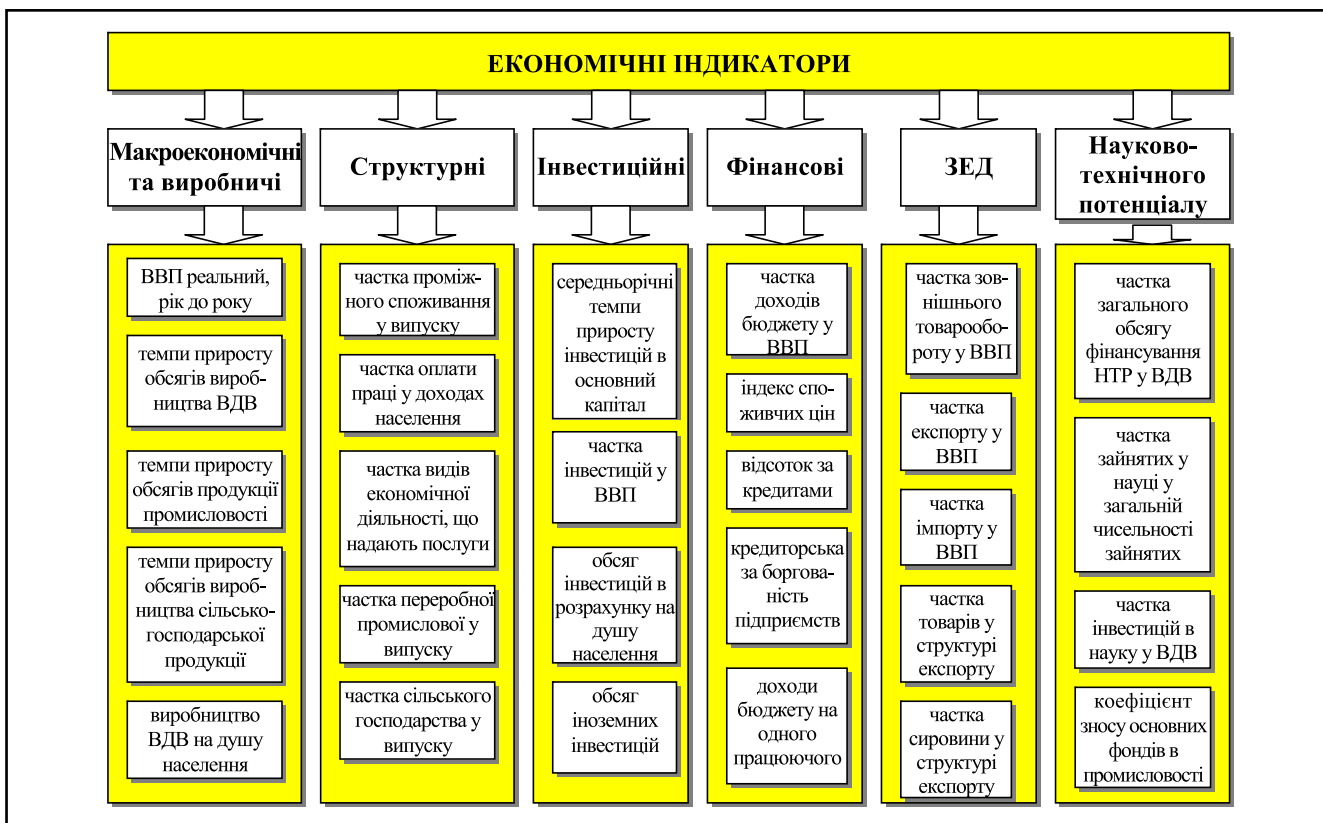

Рисунок 2. Економічні індикатори розвитку

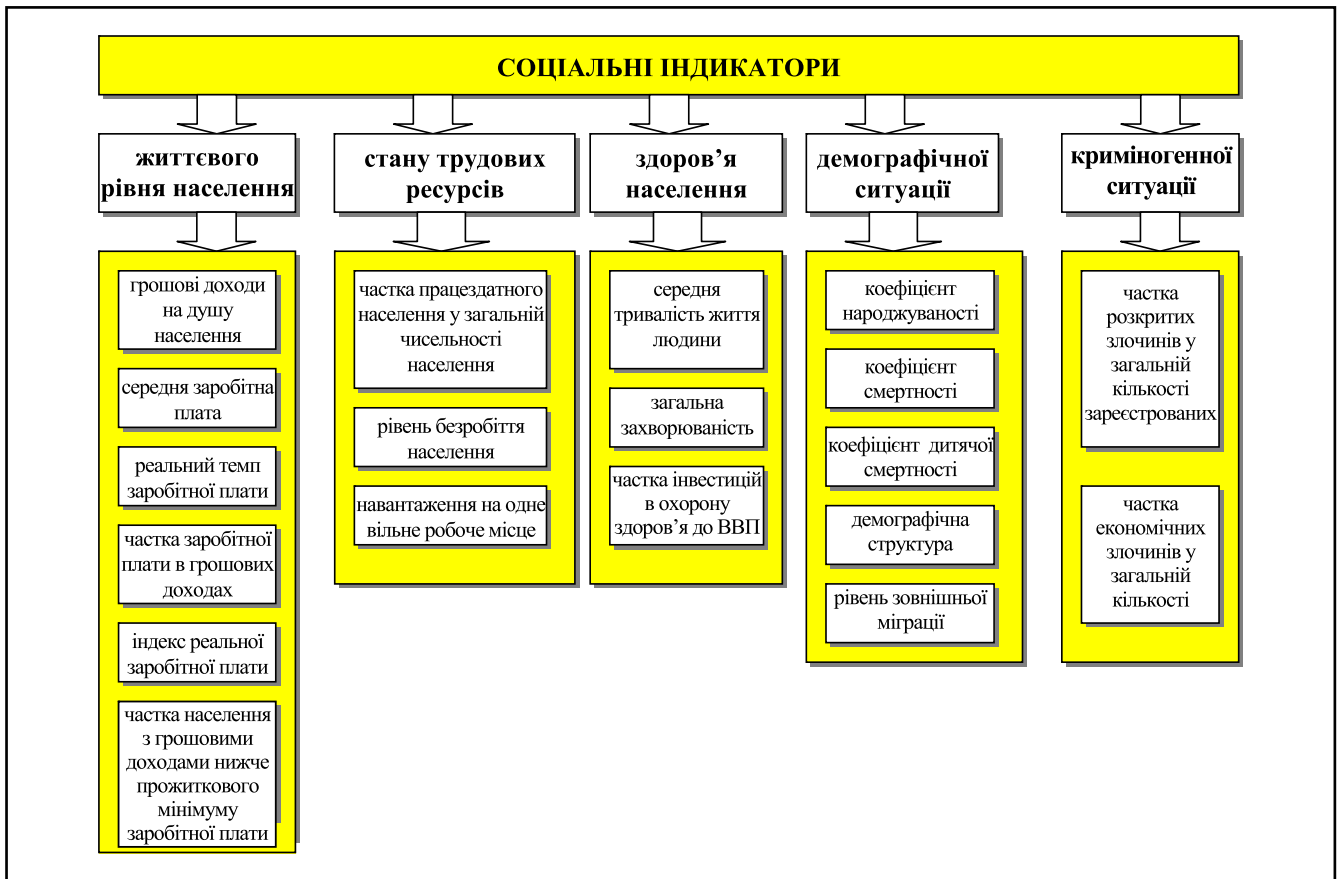

Рисунок 3. Соціальні індикатори розвитку

5. Криміногенної ситуації – характеризують рівень злочинності, в тому числі економічної.

Моніторинг – збір, систематизація, аналіз і узагальнення звітів та іншої інформації про хід реалізації документів стратегічного планування з метою поліпшення ходу їх реалізації для забезпечення належного та своєчасного досягнення очікуваних результатів. Моніторинг документів стратегічного планування здійснюється з урахуванням результатів моніторингу документів, за допомогою яких вони реалізуються.

Моніторинг реалізації Стратегічного плану розвитку України здійснюється уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного стратегічного планування разом з центральними органами виконавчої влади під час підготовки Стратегічного плану розвитку України на наступний за звітним період.

Якщо у проекті планового документу стратегічні напрями, цілі, завдання і показники діяльності на черговий плановий рік відрізняються від планових показників на вказаний рік, визначених у попередньому році, надаються аргументовані обґрунтування причин такого відхилення.

Для використання в цілях моніторингу звітні дані надаються не рідше одного разу на рік і не більше ніж через два–три місяці після закінчення звітного періоду. Спосіб збору та обробки вихідної інформації допускає можливість перевірки точності отриманих даних у процесі незалежного моніторингу та оцінки.

Підсумки аналізу економічної діяльності країни готуються за такою схемою:

- аналіз існуючої ситуації на початок періоду та соціально–економічний розвиток України у продовж періоду;
- загальна оцінка ситуації: позитивні та негативні результати;
- цілі, які ставилися на даний період, та стан їх досягнення;
- характеристика економічного розвитку: підсумки роботи за період, що аналізується, динаміка показників,
- порівняння, оцінка тенденцій, що склалися; позитивні та негативні результати;
- економічна ситуація в регіонах (з врахуванням результатів перевірки областей і міст робочими групами);
- заходи уряду (організаційні і економічні) за рік та за півріччя, їх результативність і вплив на соціально–економічний розвиток (на подолання кризових явищ в економіці);
- стан виконання указів та доручень Президента України, спрямованих на забезпечення фінансової стабілізації і вирішення невідкладних соціально–економічних проблем.

Для корегування стратегічного плану досліджуються такі питання.

1. Аналіз економічних процесів на макrorівні, взаємопов'язуючі показники ВВП, цін, зайнятості, бюджету, боргу, грошово–кредитної сфери, платіжного балансу. Відстежується, яким чином зміни на макrorівні впливають на суб'єктів економічного процесу, тобто подається характеристика поведінки всіх секторів економіки, в тому числі домашніх господарств.

2. Розглядаються довготривалі тенденції і проблеми, які будуть найбільше впливати у перспективі на економічне зростання, економічний потенціал країни (що характеризує можливість національної економіки виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби суспільства), на його складові частини – природно-ресурсний, виробничий, трудовий та науково-технічний потенціали.

Висновки

Розроблені методичні підходи комплексно представляють середньостроковий компонент системи стратегічного планування, яка формується в Україні, і дає методичні засади для розробки стратегічних документів нового рівня за ресурсною обґрунтованістю, критеріями ефективності, індикаторами наближення до запланованих цілей, регулярним моніторингом результатів.

Література

1. Беседін В.Ф. Методологічні основи державного регулювання розвитку економіки // Економіка України: проблеми економічного розвитку. Колективна монографія. – К.: НДЕІ. – 2007. – С. 448.
2. Беседін В.Ф. Методи і моделі прогнозування показників розвитку економіки // Економіка України: стратегічне планування [колективна монографія; за ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка]. – К.: НДЕІ, 2008. – С. 31–42.
3. Циганюк А.В. Загальні тенденції в економіці України та визначення пріоритетів розвитку / А.В. Циганюк // Економіка України: соціальні аспекти інноваційної моделі розвитку [колективна монографія; за ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка]. – К.: НДЕІ. – 2008. – С. 62–67.
4. Щукін Б.М. Стратегія зміни економічної політики / Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ / Від. ред. В.Ф. Беседін, А.С. Музиченко. – К.: НДЕІ. – 2010. – 523 с.

О.Г. ПЕНЬКОВА,
к.е.н., доцент, НДЕІ

Методологія прогнозування основних макроекономічних показників на довгостроковий період

У статті обґрунтовано методологію прогнозування основних макроекономічних показників на довгостроковий період. Запропоновано та охарактеризовано етапи алгоритму прогнозування основних макроекономічних показників.

В статье обоснована методология прогнозирования основных макроэкономических показателей на долгосрочный период. Предложены и охарактеризованы этапы алгоритма прогнозирования основных макроэкономических показателей.

The article the methodology of forecasting major macroeconomic indicators in the longer term. Proposed and the stages of the forecasting algorithm of main macroeconomic indicators.

Постановка проблеми. Прогнозування показників розвитку економіки обумовлюється потребою держави у визначенні шляхів розвитку суспільства на поточний період та перспективу і обґрунтуванні потреби в економічних ресурсах, що забезпечують їх досягнення, для виявлення найбільш ймовірних та економічно ефективних варіантів середнь- і довгострокових планів, обґрунтування основних напрямів економічної і соціальної політики, передбачення наслідків прийнятих рішень та розроблення конкретних заходів для досягнення встановлених цілей і пріоритетів.

Головною відмінністю довгострокового прогнозування від коротко- і середньострокового є та обставина, що кореля-

ційні і економіко-математичні моделі у багатьох випадках не дають необхідної точності при їх використанні на довгострокову перспективу. Якщо ці моделі дають прийнятні результати на короткострокову перспективу, а економіко-математичні за наявності стійкої динаміки і на середньостроковий період, то при їх використанні на довгостроковий період результати прогнозування, як правило, бувають невтішними.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На недосконалої існуючій системі прогнозування і неточності середнь- і довгострокових прогнозів макроекономічних показників неодноразово наголошували вітчизняні науковці. Така ситуація, на думку Ю.С. Архангельського, обумовлена тим, що існуючі методи прогнозування спираються лише на звітну інформація та експертні оцінки [1, с. 120]. Зокрема, автор зазначає, що похибка аналізованих ним прогнозів Кабінету Міністрів України динаміки ВВП становила в 1991–1994 роках від 12 до 18 відсоткових пунктів, в 1995–2006 роках від 0,1 до 9 відсотків, в 2007–2009 роках вона не перевищувала 6%.

Але, як справедливо зазначає Б.Я. Панасюк, багаторічний вітчизняний досвід підтвердив можливість і необхідність повернення до планування і прогнозування соціально-економічного розвитку країни на оновленій методологічній і методичній основі [2, с. 71]. Така основа закладена в працях В.Ф. Беседіна [3], Б.М. Щукіна [4], В.М. Богомазової [5], Н.І. Соловйової [6] та багатьох інших вітчизняних науковців.